

lucht hadden, was het congres ervan overtuigd, dat dit novum nog niet zoo kwaad was geweest; het was duidelijk geworden, schrijft Dr Speer, dat, wat ook scheide, er dieper liggende dingen waren, welke verenigden!

Het is mogelijk; maar wij kunnen toch de bezwaarde broeders verstaan; immers de Roomsche kerk verklaarde openlijk de Evangelischen als onwettige scheurmakkers, en plaatste als opschrift boven het graf van de Protestanten, op den heuvel Santa Lucia: „ballingen van hemel en aarde”. Dr Speer beweert echter, dat de Roomsche kerk officieel wel zoo spreekt, maar vele leden toch sympathie hebben voor het streven der Evangelische kerken.

Al koos het congres niet den naam van zendingscongres, mede om te doen uitkomen, dat het niet de zendingscorporaties, maar de Inlandsche kerken waren, die hier vergaderden, toch bedoelde men het zendingswerk te bevorderen en de zendingskerken tot eenheid en groteren bloei te brengen.

Op echt Amerikaansche wijze werd echter de christianisatie der maatschappij sterk op den voorgrond geschoven; het ging alzoo meer om de Christelijke cultuur dan om de Christelijke kerk; meer om de ethische waarden dan om de prediking van het Evangelie. Daardoor werd het ook mogelijk, dat al deze vogels van diverse kerkelijke pluimage konden samenwerken, zonder elkander naar de keel te vliegen. Trouwens, het wordt in de Angelsaksische zendingsactie meer gezien, dat de zending het sociaal program schuift voor de verkondiging van het Woord van God.

Dit wordt bevestigd door de 12 punten, in rapporten uitgewerkt: onbezette streken, Indianen, opvoeding, Evangelisatie, sociale bewegingen, gezondheidsdienst, de kerk en de maatschappij, christelijk onderwijs, literatuur, samenwerking tusschen vreemde en inlandsche werkkrachten, bijzondere godsdienstige problemen, samenwerking en vereeniging.

Dr Speer merkt in verband met deze opsomming op: „De zending in Zuid-Amerika is altijd allereerst evangelisch geweest. In Brazilië verklaarde eenige jaren geleden een sterke groep zendelingen zich tegen de invoering van onderwijs als zendings-taak, uitgezonderd de opleiding van Christelijke arbeiders, en te Panama was de vrees voor de moderne sociale opvattingen zeer duidelijk merkbaar. Te Montevideo was dit anders geworden; de kerken en de zending waren er overtuigd van de groote sociale concepties van het Nieuwe Testament werden zich beter bewust dan tevoren van de betekenis van de Menschwording van Gods Zoon voor de verhoudingen der menschen onderling en voor het persoonlijke leven”.

Waar zoo op de sociale kwesties de nadruk werd gelegd, spreekt het vanzelf, dat het rapport hierover een „doorwrocht-stuk” is. Het gaat niet aan, de conclusies allen hier te noemen; wij nemen er iets uit, om te laten uitkomen, hoe deze zendingsconferentie in het teeken van den sozialen arbeid stond.

„Sinds Christus zelf geen onderscheid maakte tusschen mannen en vrouwen, behooren de evangelische krachten de publieke opinie te bewerken, om te staan naar gelijke rechten en plichten van mannen en vrouwen voor de wet, en naar eenzelfde maatstaf van zedelijkheid in haar hoogste opvatting.

Het is noodzakelijk een speciale studie te wijden aan het emigrantenvraagstuk (met name in Argentinië en Brazilië) met het oog op het verschaffen van een behoorlijke omgeving aan dezen, en gunstige gelegenheid voor economische, sociale en geestelijke ontwikkeling.

Wij bevelen alle Christelijke krachten, die op het Amerikaansche vasteland werken, aan, om studie te maken van de oorzaken van den oorlog en het tegengaan ervan, en dat zij beide bidden en werken mogen, zonder ophouden, opdat de geest van den vrede en de practijk der gerechtigheid eens en voor al den vloek van den oorlog van deze wereld mogen uitbannen.

Christus roept ons tot algemeene broederschap. Vrede in de industrie en onder de volken, economische welstand voor allen, de verheffing van de standen zonder vooruitzichten, de ontwikkeling der blanke rassen, de verrijking van alle volken door de vrije uitwisseling van wetenschappelijke en geestelijke ontdekkingen, de volkomene verwerkelijking onzer hoogste menselijke mogelijkheden...., dit alles verwacht de erkenning en de practijk van de algemeene broederschap.”

Doch genoeg. Het congres kan zeer nuttig werk gedaan hebben, vooral voor Zuid-Amerika, maar het schijnt ons van uit de verte toe, dat men toch heel veel overhoop heeft gehaald, wat slechts in zeer ver verwijderd verband met de zending staat; en het kan de vraag zijn, of men niet beter gedaan had zich te concentreren op de zaken, die in onmiddellijken samenhang met den arbeid der zending en den geestelijken bloei der Evangelische kerken aldaar staan.

Als teeken des tijds is echter dit congres van groote betekenis te achten; overal is beweging, opleving, inspanning van alle krachten, zoeken en bewandelen van nieuwe banen, opsporen van nieu-

we arbeidsmogelijkheden, een zich werpen op alle levensterrein. Moge in deze beweging de zending zending blijven, en haar zelfstandige positie blijven innemen; het zou zeer te betreuren zijn, indien zij, al was het ook alleen in Zuid-Amerika, zich verloor in een algemeene Christelijke sociale actie.

J. D. WIELENGA.

PERS-SCHOUW.

„Welwillend?”

Eenigen tijd geleden heb ik in dit blad den heer Elffers te woord gestaan, toen die de vriendelijkheid had, mijn brochure over „Gereformeerd Farizeïsme” te betitelen als een duidelijk exemplum van een „doen alsof”, zooals dat bij vele jongere gereformeerde predikanten was te bespeuren.

Ik heb aangevoeld, dat in het verband van 's Heeren Elffers' rede de woorden „doen alsof” niet zoetsappig waren uit te leggen, en toen ervan het mijne gezegd. In plaats van nu aan te toonen uit het verband van heel zijn artikel dat mijn opvatting van zijn woorden onjuiste exegese ervan geeft, gaat de heer Elffers een paar woorden lichten uit zijn artikel, om dan de rest maar blauw-blauw te laten. En vervolgens neemt hij de vlucht in de „welwillendheid”:

En als Ds Schilder nu daarover vele hooge woorden heeft, omdat hij er uit leest dat ik hem en anderen voor huichelaars uitmaak, zie, dan zeg ik allereerst: dat spijt mij, en dan ga ik voort met aart te toonen dat helgeen ik zei door den welwillend ook nog anders kan worden geduid.

Welwillend, graag, maar niet ten koste van de waarheid. Als het den heer Elffers niet doenlijk blijkt, zijn beschuldiging te handhaven, en hij ook niet hoog genoeg staat, om zijn aanklacht royaal in te trekken, dan is het welwillend, tegenover hem, zoolang de zaak zoo staat, met hem niet meer te spreken, en te wachten op een eerlijke boete. Daarna kunnen we praten over alles, wat hij maar wil. De heer Elffers heeft het zich wat gemakkelijk gemaakt tegenover zijn publiek, door qualificaties, die ik niet tegen zijn persoon richtte, toch maar daarop toe te passen; en dan zich te beklagen over mijn „hooge woorden”. Toch had ik in een persoonlijk schrijven hem al gezegd, dat ik deze uitlegging van mijn woorden niet aanvaardde.

Prof. Roessingh.

Het sterven van prof. Roessingh heeft verscheiden artikelen tot zijn nagedachtenis doen geboren worden. De waardeering is algemeen.

Enkele citaten volgen.

Eerst „De Hervorming”, het blad van de modernen zelf.

Daar schrijft M. C. v. Mourik Broekman:

Toen hij begon, heeft deze en gene zich zorgelijk afgevraagd: Zou hij geen modern theoloog zijn en zich om het Modernisme heen bewegen?

En waar zal hij dan uitkomen? Ik geloof, dat het toen ook zoo slechts scheen, want Roessingh, met al wat hij in het Modernisme miste, stond toch op den grondslag dezer wereld- en levensbeschouwing, die principieel een ander uitgangspunt van waarheid ziet dan de Orthodoxie. Wat hem zoo scherp criticus maakte, was een verzet tegen een plat liberalisme in den geloove. Zijn haat keerde zich tegen een vulgair Christendom. Die haat was geboren uit liefde voor diepgaand godsdienstig leven. Zijn bezwaren waren veel minder theologische dan religieuze. Dit zal Roessingh zich meer en meer bewust zijn geworden; het is toch duidelijk, dat hij zich steeds positiever modern is gaan weten.

Dat een geest als Roessingh zich jaren lang om en in het Modernisme bewogen heeft, is een sterke aanwijzing dat het Modernisme zijn einde niet nabij is. Het is een kijk op de werkelijkheid Gods, die niet verdwijnen zal, welke in zijn rechtmatigheid voortgaand bevestigd wordt tegen allen schijn van de aleenige suprematie der Orthodoxie in Kerkelijke verhoudingen van nationalen en internationalen aard mogen ons daarbij niet misleiden noch ontmoedigen. Roessingh zou zich aan de internationale vrijzinnige beweging niet hebben gegeven, als hij niet Toekomst zag waar men geneigd zal zijn teleurgesteld of verheugd van Verleden te spreken.

Dat het Modernisme zoozeer zijn aandacht vasthield, was omdat het hem alles omsloot wat zich als probleem aan denken en gelooven kon aanbieden. Wat is gelooven, uit welke factoren is het samengesteld; wat is de verhouding der verschillende geestfuncties die zich uitend ook in wetenschap en wijsbegeerte en kunst; hoe openbaart God zich; wat is het wezen van Christus?

In hetzelfde blad lezen we van H. G. v. Wijngaarden:

Hij doorreisde ons land en de wereld, zocht contact met allerlei bewegingen, met vooraanstaande menschen en was mede daardoor de geschikte persoon om het internationaal vrijzinnig-godsdienstig leven te leiden.

Voor al ook hier lag zijn betekenissen.

In andere tijden zou men allicht aan een anderen leidsman behoefte hebben gehad, aan een, die meer voor de oude Amerikaansche methode gevoelde, om in schitterende wereldcongressen de betekenis der liberale godsdienstige opvattingen te demonstreeren. Nu na den oorlog, nu allerlei gevoeligheden moesten ontzien worden en voorzichtig de banden weer geknoopt, was deze bedachtzame, degelijke, in het internationalisme geloovende theoloog uit een neutraal land, de aangewezen president. Met den secretaris dr Drummond deelde hij het inzicht, dat door persoonlijk bezoek en vertegenwoordiging bij de landsgroepen het besef der saamhoorigheid moest worden gewekt.

In de (Groene) „Amsterdammer” merkt in gelijken geest ds W. Mackenzie op:

Voor het gemeenschappelijk werken der vrijzinnige kerken zette hij zijn kracht in. Hij gaf den stoot aan de instelling van de Centrale Commissie voor het vrijzinnig Protestantisme. Hij trok de groote lijnen. In het internationaal vrijzinnig Christendom was hij de stuwende en bindende kracht. De beweging van de Oude Woodbrookers in Holland was niet 't minst zijn werk. Voor de vrijzinnige Jongerenbeweging in ons land was hij de denkende kracht, hij haken de den weg er voor af — hij sprak het eerste en het laatste woord. Met zijn breeden en diepen geest was hij in zooveel ander gemeenschapsleven, in grooter of kleiner kring, de door ieder aanvaarde leider. Waar hij zich bewoog leidde hij, ondanks zichzelf. En velen, velen gevoelen zich verweerd na, zonder hem.

Uit het „Algemeen Weekbl. v. Christendom en Cultuur” knippen we van de hand van dr M. van Rhijn:

Bij dit alles behoeft het niet te verwonderen, dat Roessingh ook in meer „rechtsche” kringen zeer werd gewaardeerd. Er waren voor meer orthodox gezinden oogenblikken, dat zij zich geestelijk volkomen bij hem thuis gevoelden. Persoonlijk bezocht Roessingh een N.C.S.V.-conferentie, hij schreef in de „Overdenkingen”, hij vertoefde ook in „rechtsche” kringen niet zelden en gaarne. Op een Zondagochtend kwam hij plotseling de studentenbanken in de A-kerk te Groningen binnen, waar Ds Dippel dien morgen preekte. Roessingh ging stil naar huis, even stil als hij gekomen was. Des avonds verklaarde hij, dat hij met zoo heel veel genoegen naar de predikatie over Filipp. 2 had geluisterd. Zeker, er waren stellig oogenblikken, dat men elkander niet onmiddellijk vond. Roessingh kon zoo orthodox preeken, dat geen rechtzinnig predikant het hem had kunnen verbeteren. Onmiddellijk daarna verraste hij u met een element levend Modernisme en drong hij u tot een herhaalde overdenking van zijn veelzijdige persoonlijkheid. De Bijbel was voor hem niet het hoogst denkbare stichtelijke boek, maar ik geloof niet, dat er veel boeken waren die hij zoo liefhad, als den Bijbel. Hij kon zich in de oud-christelijke waardeering der Opstanding van Christus niet vinden, maar hij sprak over gestorven en opgewekt zijn met Christus en meende evenzeer, dat men de mystiek van Paulus en Johannes zelf aan den Christus der Evangelien moet hebben ervaren, om dan daarna in eigen tijd van hieruit te leven. Sprak hij over de absoluteitheid van het Christendom, dan kwam hij theoretisch niet verder dan Troeltsch, maar ik geloof, dat hij met zijn hart uit de absoluteitheid van het Christendom leefde. Persoonlijk weet ik, dat hij zich in de laatste jaren ook gaarne in het probleem der verzoening verdiepte had.

En, om van de door dr v. Rhijn geconstateerde waardeering ook van rechtsche zijde een staaltje te geven, in „De Bazuin” schrijft prof. Hoekstra:

Ook voor ons, die, op religieuze en theologisch gebied, tegenstanders van den overledene waren, had Professor Roessingh zooveel dat sympathiek was.

Roessingh was vrijzinnige pur sang. In de historie van het oudste christendom, zooals dit in de H. Schrift wordt verhaald, was er veel dat hem zeer onzeker was. Ten opzichte van het historisch karakter van het oudste christendom was hij naar zijn eigen woorden „tot een zeer radicale scepsis geneigd”. Het Nieuw-Testamentisch Christusbeeld stond voor zijn geest, niet een historische persoonlijkheid. Van de z.g. historische critiek rukte hij zich geen oogenblik los.

Toch maakte hij op een ieder die voor den historischen Jezus der Schriften als den Christus Gods buigt, een veel aangename indruk dan de oodmoderen.

De oud-modernen waren verstandsmenschen, pure rationalisten. Ze sloegen er in hun critiek wild op los.

Van die verstandsoverheersching moest Prof. Roessingh niets hebben. De critiek, die hij in zijn dissertatie over de geschiedenis van het modernisme in Nederland op de school van Scholten en Opzoomer uitbracht, was scherp en raak.

Roessingh kwam op voor de rechten van het hart in de religie. Hij was een religieuze natuur. In zijn boekje over het Rechtsmodernisme heeft hij een poging gewaagd, de vrijzinnigheid op nieuwe wegen te leiden en haar na de koudheid van het rationalisme weer te brengen tot de warmte van het mystieke, religieuze leven.

Op bladzijde 38 van het zoeven genoemde geschrift komt de volgende merkwaardige passage voor:

„Toch aarzel ik geen oogenblik om te spreken van het heil, mij geschonken in Christus; toch weet ik, dat de aanraking met Christus voor mijn leven van de meest betekenisvolle gevolgen is geweest, dat ik in Hem God pas in al Zijn rijkdom heb mogen leeren kennen. „In Christus een nieuw scepel”, zeg ik Paulus gaarne na.”

Wie den zin der woorden waarin de schrijver zo bedoelde niet verstond en geen oog had voor het verband waarin ze voorkwamen, zou misschien de gevolgtrekking maken, dat de Leidsche hoogleeraar over stag gegaan en orthodox geworden was. Deze conclusie zou echter onjuist zijn.

Bij zijn leven heeft hij er dikwijls genoeg aan herinnerd, dat hij vrijzinnig theoloog was en bleef. Toch klinkt in deze en dergelijke woorden een toon, die ons weldadig aandoet en ons mild stemt, ook wanneer we geen oogenblik den afstand uit het oog verliezen, die ons van hem scheide.

Zulk een tegenstander in de kracht van het leven te zien heengaan, vervult ook onze ziel met deernis.

En nu ligt, in de nabijheid van Bolland, het lichaam van Roessingh op het kerkhof van het groene kerkje van Oegstgeest en de stoomtram gaat er langs als van ouds en de kerkmensen ook en God alleen schrijft historie want Hij maakt ze.

Enkele pe
op zoek is
zijn scherpe
pende woor
dan een ch
werpen en
Intusschen
veel Prof.
Kerkblad”:

De men
zoo niet in
wat doorg
ideeën. Ze
wel danse
zich vrool
De Christ
de andere
dagblad
nieuws, r
We ken
Mensche
leidsman
is hun me
hun oorde
dadelijk a
aan en tri
Zoo hebbe
die doorza
dergelijke
ze het met
het op uit
Precies
kerken als
gaande Al
Dr Geelke
leidsman.
reke Chri
Of Dr C
deze ding
Hier is ee
En nu
wordt vol
elementen
te maken
Zoo zijn
kerken vro
kwestie ze
eens ziet
trekken au
hij wordt
schoven. D
over, hij z

Over de n
synode, die i
verschil van
heigen meer
uit Friesland
v. Es) tegen
node, zijn v
artikel van
Het blad n

dat de z
veel of w
Generale S
over bestaa
omdat Dr C
de Classis
hij dus zel
brengen, m
Synode van
gewicht is,
Synode kar
of de zaak
op den ge
dan wel o
Generale S
met deze g
Nu is er
een ernstige
Geelkerken
gewone Ge
overladen
Synode, die
aan hun t
niet te lang
En de kalm
deze zaak
een buiteng
kosten zou
Komt de z
Augustus 1
ook de kost
den vermeer
cizeel offer
Kerk gaat
vervulling
School of e
verband der
komst eene
dan meenen
van veel ho

Nu is he
schuwt om
gen kunnen
Synode te
geten word
het wensche
jaar bijeen
Frankrijk, H
(Pol. Keel
genoeg te k
tot een drie
is. En wat
eener Gene
ingeval er e
ring droigt
(t.a.p. pag.
zulke twist
als het me
hij wijst er